

Χ, χ, χεῖ, τό, άκλιτο, το εικοστό δεύτερο γράμμα του ελλ. αλφαβ.· ως αριθμητικό, **χ´** = 600, **χ** = 600.000· αλλά σε επιγραφές, **Χ** είναι το πρώτο γράμμα του *χίλιοι*, -αι, -α = 1000. Μετατροπές του χ στις ελλ. διαλέκτους: **1.** στη Δωρ. αντί θ, όπως *όρνιχος* αντί *όρνιθος*, **2.** στην Ιων. αντικαθίσταται από κ, όπως *δέκομαι, κιθών* αντί *δέχομαι, χιτών*, **3.** τοποθετείται πριν το λ για να ενισχύσει τον ήχο του, όπως *χλαῖνα* αντί *λαῖνα*, *χλιαρός* αντί *λιαρός*.

Οι ποιητές σε μερικές λέξεις θεωρούν το χ ως διπλό σύμφωνο, έτσι ώστε βραχύ φωνήεν πριν από αυτό γίνεται θέσει μακρό, όπως σε *βρόχος, ἰαχή, ἰαχέω, φαιδχίτων*.

χάδε, Επικ. γ´ ενικ. αορ. β´ του *χανδάνω*· **χαδέειν**, Επικ. απαρ.

χάζω, κάνω κάποιον να υποχωρήσει·

A. Ενεργ. μόνο σε Επικ. αναδιπλ. αορ. β´ *κεκάδον*, μέλ. *κεκάδησω*· αναγκάζω κάποιον να υποχωρήσει από κάτι, στερώ κάτι από κάποιον, *τούς ψυχῆς κεκαδών*, σε Ομήρ. Ιλ.· *άριστήης κεκαδήσει θυμοῦ καὶ ψυχῆς*, σε Ομήρ. Οδ. **B. 1.** Μέσ., **χάζομαι**, Επικ. υπερσ. *χάζετο*, Επικ. προστ. *χάζεο*, μέλ. *χάσομαι*, Επικ. *χάσσομαι*, αορ. α´ *έχασάμην*, Επικ. γ´ ενικ. *χάσσατο*, απαρ. *χάσασθαι*, μτχ. *χασσάμενος*· επίσης, *κεκάδοντο* (αντί *κεχάδοντο*), γ´ πληθ. από αναδιπλ. αορ. β´ *κεκαδόμην*· αποχωρώ, αποσύρομαι, οπισθοχωρώ, υποχωρώ, σε Ομήρ. Ιλ. **2.** με γεν., αποσύρομαι ή υποχωρώ από, *χάζεσθε μάχης*, στο ίδ. κ.λπ.· ομοίως, *χάσσονται έκ βελέων, ύπ' έγγελος*, στο ίδ.· *ούδὲ δὴν χάζετο φωτός*, στην πραγματικότητα δεν ήταν αυτός (ο λίθος) πολύ μακριά από τον άνθρωπο, δηλ. σχεδόν τον χτύπησε, στο ίδ.

χαίνω, βλ. [γύσκο](#).

χάϊος[α], -α, -ον, γνήσιος, αληθινός, καλός, Λακων. λέξη σε Αριστοφ.·

ομοίως, *χᾶός, -όν, χαοὶ οἱ επάνωθεν*, οι καλοί άνθρωποι των παλιών χρόνων, σε Θεόκρ.

χαιρηδών, -όνος, ή, χαρμοσύνη, χαρά, κωμ. λέξη σε Αριστοφ., σχηματισμένη κατά το *άληδών*.

χαίρην, Δωρ. αντί *χαίρειν*.

χαίρω, (√ΧΑΡ), γ´ πληθ. προστ. *χαιρόντων*, Επικ. παρατ. *χαῖρον*, Ιων.

χαίρεσκον, μέλ. *χαιρήσω*, Επικ. αναδιπλ. απαρ. *κεχάρησέμεν*, μεταγεν. επίσης *χᾶρῶ*, αορ. α´ *έχάρησα*, παρακ. *κεχάρηκα*, Επικ. μτχ. αιτ. *κεχάρηότα* — Μέσ. (με την ίδια σημασία), μέλ. *χᾶρήσομαι*, Επικ. *κεχᾶρήσομαι*, Επικ. γ´ ενικ. αορ. α´ *χήρατο*, Επικ. γ´ πληθ. αναδιπλ. αορ. β´ *κεχάροντο*, γ´ ενικ. και πληθ. ευκτ. *κεχάροιτο, -οίατο* — Παθ. (με την ίδια σημασία), αορ. β´ *έχάρην [α]*, Επικ. *χάρην*, μτχ. *χαρείς*, παρακ. *κεχάρημαι*, μτχ. *κεχαρμένος*, γ´ ενικ. και πληθ. υπερσ. *κεχάρητο, -ηντο*· **I.** χαίρομαι, είμαι χαρούμενος, είμαι ευτυχισμένος, σε Όμηρ. κ.λπ.· *χαίρω θυμῶ ή έν θυμῶ, χαίρω φρεσίν ήσι*, στον ίδ.· με δοτ. πράγμ., χαίρομαι με κάτι, είμαι ευτυχισμένος με κάτι, παίρνω ευχαρίστηση από κάποιο πράγμα, σε Όμηρ. κ.λπ.· ομοίως, *χαίρειν επί τινι*, σε Σοφ., Ξεν.· με μτχ., *χαίρω τὸν μῦθον άκούσας*, χαίρομαι που τον έχω ακούσει, σε Ομήρ. Ιλ.· *χαίρεις όρῶν*, σε Ευρ.· *χαίρω φειδόμενος*, σε Αριστοφ.· με μτχ. ενεστ., το *χαίρω* μερικές φορές έχει τη σημασία του *φιλέω*, *χαίρουσι χρεώμενοι*, σε Ηρόδ. κ.λπ. **II.** με άρνηση, *ού χαιρήσεις*, δεν θα χαρείς, δηλ. δεν θα μείνεις ατιμώρητος, θα μετανιώσεις, σε Αριστοφ.· ομοίως σε Όμηρ., *ούδέ τιν' οἶω Τρώων χαιρήσειν*, σε Ομήρ. Ιλ.· ομοίως με ερωτηματ., *σὺ χαιρήσειν νομίζεις;* σε Πλούτ.· βλ. κατωτ. IV.2. **III.** προστ., *χαῖρε*, δυϊκ. *χαίρετον*, πληθ. *χαίρετε*, είναι μια συνηθισμένη μορφή χαιρετισμού· **1.** σε συνάντηση φίλων, γειά σου!, Λατ. *salve*, σε Όμηρ., Αττ.· *κῆρυξ Άχαιῶν, χαῖρε...*, Απάντηση *χαίρω*, δέχομαι το χαιρετισμό σου, σε Αισχύλ. **2.** όταν κάποιος φεύγει και αποχωρίζεται από

φίλο, έχει γειά! γειά σου!, Λατ. vale, σε Ομήρ. Οδ., Αττ. **3.** η έννοια του αποχωρισμού ή της απομάκρυνσης εμφανίζεται επίσης στο γ' ενικ. πρόσ. *χαιρέτω*, ας πάει στο καλό! *εἶτε ἐγένετο ἄνθρωπος εἶτε ἐστὶ δαίμων, χαιρέτω*, στην ερώτηση αν γεννήθηκε άνθρωπος ή είναι θεός, ας το αφήσουμε στην άκρη, σε Ηρόδ.· *χαιρέτω βουλευματα*, σε Ευρ. **IV.** 1. *μτχ. χαίρων*, χαρούμενος, ευχαριστημένος, ευτυχισμένος, σε Όμηρ.· ομοίως, *κεχαρηκώς*, σε Ηρόδ. **2.** δίπλα σε άλλο ρήμα, με την έννοια του ασφαλής, χωρίς τιμωρία, ατιμωρητή, Λατ. *impune, χαίρων ἀπαλλάττει*, σε Ηρόδ.· με άρνηση, *οὐ χαίρων*, Λατ. *haud impune*, όχι χωρίς κόστος για κάποιον, *οὐ χαίροντες ἐμὲ γέλωτα θήσεσθε*, σε Ηρόδ.· *οὐ τι χαίρων ἐρεῖς*, σε Σοφ.· βλ. ανωτ. **II.** **3.** με την ίδια σημασία ως προστ. (βλ. ανωτ. **III**), *σὺ δέ μοι χαίρων ἀφίκοιο*, σε Ομήρ. Οδ.· *ἀλλ' ἐρέτω χαίρουσα*, άφησέ τη να πάει χαρούμενη, σε Σοφ. **V.** 1. το απαρ.

χρησιμοποιείται για να δηλώσει όπως η λέξη *χαῖρε* χαιρετισμό (βλ. ανωτ. **III.** 1), *χαίρειν δὲ τὸν κήρυκα προὐνέπω*, λέω στον κήρυκα καλώς όρισες, σε Σοφ.· στην αρχή επιστολών το απαρ. τίθεται μόνο (τα λέγει ή κελεύει παραλείπονται, όπως σε Λατ. *S. = salutem* αντί *S.D. = salutem dicit*), *Κῦρος Κρυζάρη χαίρειν*, σε Ξεν. **2.** με αρνητική σημασία, όπως *χαιρέτω, ἐὰν χαίρειν τινά ή τι*, βγαίνω από το μυαλό κάποιου, απομακρύνομαι, απαρνιέμαι, σε Ηρόδ., Αριστοφ. κ.λπ.· *πολλά χ. κελεύειν τινά*, σε Αριστοφ.· ομοίως με δοτ. προσ., *πολλά χαίρειν ζυμφοραῖς καταξιώ*, σε Αισχύλ.· *φράσαι χαίρειν Ἀθηναίοισι*, σε Αριστοφ.

χαίτη, ή, 1. μακριά, λυτά μαλλιά, σε Όμηρ.· και σε πληθ. για ένα μόνο πρόσωπο, *χαίτας πεξαμένη*, σε Ομήρ. **Ιλ.**· λέγεται για χαίτη αλόγου, σε Όμηρ.· λέγεται για χαίτη λιονταριού, Λατ. *juba*, σε Ευρ., Αριστοφ. **3.** μεταφ., λέγεται για δέντρα, φύλλα, φύλλωμα, σε πληθ., σε Θεόκρ.

χαιτήεις, Δωρ. χαιτάεις, -εσσα, -εν, αυτός που έχει μακριά λυτά μαλλιά, σε Πίνδ., Ανθ.

χαίτωμα, -ατος, τό (όπως αν προερχόταν από το *χαιτώω*), λοφίο, σε Αισχύλ. **χᾶλά, ή, Δωρ. αντί χηλή.**

χάλαζα[χᾶ], -ης, ή, χαλάζι, Λατ. *grando*, σε Ομήρ. **Ιλ.**· πληθ., βροχή από χαλάζι, θύελλα από χαλάζι, σε Ξεν., Πλάτ.· *χάλαζαι στρογγύλαι*, κόκκοι από χαλάζι, σε Αριστοφ.· μεταφ., κάθε ραγδαία βροχή, *όμβρία χάλαζα*, σε Σοφ.· *χάλαζα αίματος*, σε Πίνδ.

χᾶλαζάω, I. ρίχνω χαλάζι, σε Λουκ. **II.** έχω εξάνθημα ή πρήξιμο, σε Αριστοφ.

χᾶλαζ-επής, -ές, αυτός που εκσφενδονίζει βρισιές τόσο χοντρές όσο το χαλάζι, σε Ανθ.

χᾶλαζήεις, Δωρ. -άεις, -εσσα, -εν (χάλαζα), όμοιος με χαλάζι, φόνος *χαλαζήεις*, φόνος άγριος όπως το χαλάζι, σε Πίνδ.

χᾶλαίνω, ποιητ. αντί *χαλάω* **I.** 4, σε Ησίοδ.

χᾶλαργός, -όν, Δωρ. αντί χηλαργός.

χᾶλαρός, -ά, -όν (χαλάω), χαλαρός, λυτός, σε Θουκ., Ξεν.· *χ. κοτυληδών*, χαλαρή, ευλίγιστη άρθρωση, σε Αριστοφ.· *χαλαραὶ ἀρμονίαι*, χαλαρή, άτονη, θηλυπρεπής μουσική, σε Πλάτ.

χᾶλαρότης, -ητος, ή, χαλαρότητα, χαλάρωση, σε Ξεν.

χᾶλασις, -εως[χᾶ], ή (χαλάω), χαλάρωση, χαλάρωμα, σε Πλάτ.

χάλασμα, -ατος, τό (χαλάω), χαλαρή κατάσταση, κενό διάστημα στην παράταξη της μάχης, *σύμμετρον ἔχειν χάλασμα*, είμαι τοποθετημένος κατά σύμμετρα διαστήματα, σε Πλούτ.

Χάλαστραϊος, -α, -ον, αυτός που κατέγεται από την πόλη Χαλάστρα του Θερμαϊκού κόλπου· τὸ *Χαλαστραῖον* (ενν. *νίτρον*), σόδα, που βρέθηκε εκεί, και χρησιμοποιήθηκε για πλύση, σε Πλάτ.

χᾶλάω, μέλ. *χᾶλάσω* [ᾶ], αόρ. *ἀ' ἐχάλασσα*, Επικ. *χάλασσα*, Δωρ. *μτχ. χᾶλάξαις* — Παθ., αόρ. *ἀ' ἐχάλασθην*, παρακ. *κεχάλασμαι*. **I. 1.** *μτβ.*, χαλαρώνω, λύνω, *χαλάω βίον, τόξα*, χαλαρώνω τη χορδή του τόξου, σε Ομηρ. Ὑμν., Πλάτ.· μεταφ., *χαλάω τὴν ὀργήν*, σε Αριστοφ. **2.** αφήνω να πέσει, αφήνω να κατέβει, *πτέρυγα χαλάξαις*, σε Πίνδ.· *χαλάσας τὸ μέτωπον*, έχω χαμηλωμένα τα βλέφαρα, δηλ. σταμάτησα να οργίζομαι, σε Αριστοφ.· *δίκτυα χαλάω*, σε Κ.Δ. **3.** αφήνω να χαλαρώσει, χαλαρώνω, απαλλάσσω, σε Αισχύλ.· *ἀπόλ.*, αφήνω ελεύθερο, λύνω την κράτηση κάποιου, σε Αισχύλ. **4.** *ήνιās χαλάω*, αφήνω χαλαρά τα ηνία, σε Πλάτ. **5.** *κλήθρα* ή *κλήδας χαλάω*, χαλαρώνω τις μπάρες ή τους μοχλούς, δηλ. ανοίγω την πόρτα, σε Σοφ., Ευρ.· επίσης, *πύλας μοχλοῖς χαλάτε*, σε Αισχύλ. **6.** χαλαρώνω ή λύνω πράγματα που ήταν δεμένα μαζί, σε Σοφ., Ευρ. — Παθ., *πρινᾶν χαλασθῆ δεσμά*, σε Αισχύλ. **II. 1.** *αμτβ.*, γίνομαι χαλαρός, σε Ευρ.· *πύλαι χαλᾶσι*, οι πύλες μένουν ανοιχτές, σε Ξεν.· μεταφ., με γεν., παραβλέπω, αφήνω, *μανιῶν, κακῶν*, σε Αισχύλ.· *τῆς ὀργῆς*, σε Αριστοφ. **2.** με δοτ., *χαλάω τινί*, υποχωρώ σε κάποιον, συγχωρώ κάποιον, σε Αισχύλ. **3.** *ἀπόλ.*, γίνομαι χαλαρός ή ασθενής, σε Πλάτ.

Χαλδαῖος, ὁ, I. κάτοικος της Χαλδαίας, σε Ηρόδ. κ.λπ. **II.** αστρολόγος, σε Κικ. κ.λπ.

χαλεπαίνω, μέλ. *-ᾶνῶ*, αόρ. *ἀ' ἐχαλέπηνα* — Παθ., αόρ. *ἀ' ἐχαλεπάνθην* (*χαλεπός*)· **I. 1.** γίνομαι αυστηρός, βαρύς, αγριεύω, ορμητικός, ισχυρός, όπως το Λατ. *ingravescere*, λέγεται για καταιγίδες, σε Όμηρ. **2.** λέγεται κυρίως για ανθρώπους, είμαι βίαιος, οργίζομαι πολύ, αγριεύω, αγανακτώ, σε Ομήρ. Ιλ., Αττ.· με δοτ., οργίζομαι πολύ με τους άλλους, σε Όμηρ. κ.λπ.· ομοίως, *χαλεπαίνω ἐπί τινι*, σε Ομήρ. Οδ.· *πρός τινα*, σε Ξεν.· επίσης με δοτ. προσ. και πράγμ., *χαλεπαίνω τινί τοῖς εἰρημένοις*, είμαι εξοργισμένος με κάποιον για τα λόγια του, σε Ξεν. **II.** προκαλώ την οργή κάποιου, σε Αριστ. — Παθ., *πικραίνομαι* ή *προκαλούμαι*, σε Ξεν. **III.** σε Παθ. επίσης, γίνομαι αντικείμενο άγριας μεταχείρισης, σε Πλάτ.

χαλεπός, -ή, -όν, Λατ. *difficilis*·

A.I. 1. δύσκολα υποφερτός, φοβερός, βίαιος, άγριος, σε Ομήρ. Οδ., Ηρόδ., Αττ.· (*θώρακες*) *δύσφοροι και χαλεποί*, λέγεται για κακώς συναρμοσμένους θώρακες, σε Ξεν.· *τὸ χαλεπὸν τοῦ πνεύματος*, η σφοδρότητα του ανέμου, στον ίδ.· *τὰ χαλεπά*, δυσκολίες, παθήματα, σε Ξεν. **2.** δύσκολος στο να γίνει ή να αντιμετωπιστεί, δυσχερής, σε Αριστοφ., Θουκ. κ.λπ.· *χαλεπὸν ὁ βίος*, η ζωή είναι σκληρό πράγμα, σε Ξεν.· με απαρ., *χαλεπή τοι ἐγὼ ἀντιφέρεσθαι = χαλεπὸν ἐστὶ μοι ἀντιφέρεσθαι σοι*, σε Ομήρ. Ιλ.· ομοίως, *χαλεπὸν δέ τ' ὀρύσσειν* (τὸ μᾶλν), σε Ομήρ. Οδ.· *χ. προσπολεμεῖν ὁ βασιλεύς*, σε Ισοκρ.· *χαλεπὸν* (ἐστὶ), με απαρ., είναι δύσκολο, δυσχερές να γίνει, σε Όμηρ. **3.** επικίνδυνος, σε Ομήρ. Οδ., Θουκ. **4.** λέγεται για το έδαφος, δύσβατο, τραχύ, σε Θουκ., Ξεν.· *χαλεπὸν χωρίον*, μέρος δύσκολο να το κατακτήσει κάποιος, σε Ξεν. **II. 1.** λέγεται για ανθρώπους, σκληρός να τον αντιμετωπίσει κάποιος, σκληρός, αυστηρός, άγριος, οργίλος, σε Ομήρ. Οδ.· *χαλεπώτερος*, σκληρότερος εχθρός, σε Θουκ.· *χαλεπώτατοι*, οι πιο δύσκολοι να τους αντιμετωπίσει κάποιος, πιο επικίνδυνοι ή σκληρότατοι, σε Θουκ.· λέγεται για δικαστές, αυστηροί, σε Ηρόδ., Δημ. **2.** λέγεται για άγρια ζώα, σε Ξεν. **3.** δύστροπος, οργίλος, τραχύς, ιδιότροπος, σε Αριστοφ.· *ὀργὴν χαλεπός*, σε Ηρόδ. **B. I. 1.** *ἐπίρρ.*, *χαλεπῶς*, σκληρά, με δυσκολία, Λατ. *aegre, διαγνῶναι*

χαλεπῶς ἦν ἄνδρα ἕκαστον, με δυσκολία μπορούσε κανείς να διακρίνει τον κάθε άντρα, σε Ομήρ. Ιλ.· χαλεπῶς εὐρίσκειν, αντίθ. προς το *ράδιως* *μανθάνειν*, σε Ισοκρ.· οὐ ἢ μὴ χαλεπῶς, χωρίς πολλή δυσκολία, σε Θουκ. **2.** με δυσκολία, μόλις, *δοκέω χαλεπῶς ἂν Ἕλληνας Πέρσησι μάχεσθαι*, σε Ηρόδ.· *χαλεπῶς ἂν πείσαιμι*, σε Πλάτ. **3.** *χαλεπῶς ἔχει* = *χαλεπὸν ἔστι*, σε Θουκ., Ξεν. **4.** δύσκολα, άθλια, *χαλεπότερον, -ώτατα ζῆν*, σε Πλάτ.· *ἐν τοῖς χαλεπώτατα διάγειν*, ζω στην απόλυτη μιζέρια, σε Θουκ. **Π. 1.** λέγεται για ανθρώπους, με σκληρότητα, αυστηρῶς, σε Ευρ., Θουκ. κ.λπ.· *χαλεπῶς φέρειν τι*, όπως το Λατ. *aegre ferre*, σε Θουκ.· συχνά στη φράση *χαλεπῶς ἔχειν*, σε Ξεν.· *χαλεπῶς ἔχειν τινὶ ἐπὶ τινι*, εἶμαι θυμωμένος με ένα πρόσωπο για κάποιο πράγμα, σε Δημ.· *χαλεπῶς διακεῖσθαι πρὸς τινα*, σε Πλάτ. **2.** *χαλεπῶς ἔχειν*, βρίσκομαι σε κακή κατάσταση, Λατ. *male se habere*, στον ιδ.

χἄλεπότης, -ητος, ἢ (χαλεπός)· **I.** δυσκολία, τραχύτητα, σε Θουκ. **Π. 1.** λέγεται για ανθρώπους, τραχύτητα, σκληρότητα, αγριότητα, δριμύτητα, αυστηρότητα, στον ιδ. κ.λπ. **2.** δυστροπία, λέγεται για άλογο, σε Ξεν. **χἄλέπτω**, μέλ. -*ψω*, **I.** μτβ. του *χαλεπαίνω*, κακοποιῶ, βλάπτω, σε Ομήρ. Οδ., Ησίοδ. **Π.** Παθ., *χαλεφθεῖς τινι*, οργισμένος με κάποιον, σε Θεόγν. **ΠΙ.** αμτβ., εἶμαι οργισμένος, αγανακτῶ με, *τινί*, σε Βίωνα.

χἄλι-κρητος, -ον, ποιητ. αντί *ἄκρατος*, αυτός που δεν είναι αναμεμιγμένος με νερό, σε Αρχίλ.

χἄλινάγωγέω, οδηγῶ με χαλινάρι, χαλιναγωγῶ, σε Λουκ., Κ.Δ.

χἄλιν-αγωγός, -όν, αυτός που καθοδηγεῖ σα να ἔχει χαλινάρι.

χαλινό-πουικῆ (ενν. *τέχνη*), ἢ, η τέχνη της κατασκευῆς χαλιναριῶν, σε Αριστ.

χἄλινός, Αιολ. **χάλιννος, ό**, **I. 1.** χαλινάρι, χαλινός, γκέμι, σε Ομήρ. Οδ.·

χαλινὸν ἐμβαλεῖν γνάθοις, σε Ευρ.· λέγεται για άλογα, *χαλινὸν οὐκ ἐπίσταται*

φέρειν, σε Αισχύλ.· *χαλινὸν δέχεσθαι*, σε Ξεν.· *χαλινὸν ἐνδακεῖν*, δαγκῶνω το

χαλινάρι, σε Πλάτ.· λέγεται για τον αναβάτη, *τὸν χαλινὸν διδόναι*, χαλαρώνω

τα ηνία του αλόγου, σε Ξεν.· *ὀπίσω σπᾶσαι*, σε Πλάτ. **2.** μεταφ., λέγεται για

κάθε πράγμα που συγκρατεῖ ἢ αναχαιτίζει, όπως για την άγκυρα, σε Πίνδ.·

χαλινοῖς ἐν πετρίνοισι, χρησιμοποιεῖται για τον Προμηθεά που ἦταν δεμένος

σε βράχο, σε Αισχύλ. **Π.** γενικά, μιάντας, λωρίδα, σε Ευρ.

χἄλινῶω, μέλ. -*ώσω*, χαλινῶνω ἢ βάζω χαλινάρι σε άλογο, σε Ξεν.

χἄλινωσις[ῖ], -εως, ἢ, χαλίνωμα, σε Ξεν.

χἄλινωτήρια (ενν. *ὄπλα*), **τά**, σχοινιά για το δέσιμο των πλοίων στην ακτή, σε Ευρ.

χάλιξ, [ἄ], -ῖκος, ό και ἢ, 1. μικρή πέτρα, χαλίκι, στον πληθ., σε Λουκ. κ.λπ.

2. συνεκδοχικά στον ενικ., χαλίκια, λιθαράκια που χρησιμοποιούνται στην τοιχοδομία, σε Θουκ.· ομοίως και στον πληθ., σε Αριστοφ.

χάλις, [ἄ], -ιος, ό, άκρατος οίνος, Λατ. *meum*, σε Ιπών.

χἄλιφρονέω, μέλ. -*ήσω*, εἶμαι ελαφρόμυαλος, σε Ομήρ. Οδ.

χἄλιφροσύνη, ἢ, αφροσύνη, απερiskeψία, σε Ομήρ. Οδ.

χἄλιφρων, -ονος, ό, ἢ (χάλις), ελαφρόμυαλος, απερiskeπτος, σε Ομήρ. Οδ.

χαλκ-άρματος, -ον (ἄρμα), αυτός που ἔχει χάλκινο άρμα, σε Πίνδ.

χάλκ-ασπις, -ιδος, ό, ἢ, αυτός που ἔχει χάλκινη ασπίδα, σε Πίνδ., Σοφ.·

λέγεται για κάποιον που τρέχει σε ένοπλο αγώνα δρόμου, σε Πίνδ.

χαλκ-εγχής, -ές (ἔγχος), αυτός που ἔχει χάλκινο δόρυ, σε Ευρ.

χαλκεία, ἢ, η τέχνη του σιδηρουργού, αντίθ. προς το τεκτονική (η τέχνη του ξυλουργού), σε Πλάτ.

χαλκεῖον, Ἰων. -**ήιον**, **τό**, **I**. εργαστήριο σιδηρουργού, σιδηρουργείο, μεταλλουργείο, σε Ηρόδ., Πλάτ. **II. 1.** *χαλκίον*, χύτρα, λέβητας, σε Ηρόδ., Πλάτ. **2.** κοίλο κάτοπτρο σε λάμπα, σε Ξεν.

χάλκειος, και **χαλκήϊος**, -**η**, -**ον**, Επικ. αντί *χάλκεος*, από χαλκό ή ορείχαλκο, χάλκινος, σε Όμηρ.· *χαλκήϊος δόμος* = *χαλκεῖον*, σιδηρουργείο, σε Ομήρ. Οδ.· *χάλκειον γένος*, ο αιώνας του χάλκινου γένους, σε Ησίοδ.

χαλκ-έλατος, -**ον**, ποιητ. αντί *χαλκήλατος*, σε Πίνδ.

χαλκ-εμβολάς, -**άδος**, ποιητ. θηλ. του επομ., σε Ευρ.

χαλκ-έμβολος, -**ον** (έμβολος), αυτός που έχει χάλκινο έμβολο, όπως το όνομα ενός ιδιαίτερου είδους πλοίου, σε Πλούτ.

χαλκ-εντής, -**ές** (έντεα), αυτός που είναι οπλισμένος με χαλκό, σε Πίνδ.

χαλκεο-θώραξ, Ἰων. -**θώρηξ**, -**ηκος**, **ό**, **ή**, αυτός που έχει χάλκινο θώρακα, σε Ομήρ. Ιλ.

χαλκεο-κάρδιος, -**ον**, αυτός που έχει καρδιά από χαλκό, σε Θεόκρ.

χαλκεο-μήστωρ, -**ορος**, **ό**, αυτός που έχει πείρα στα όπλα, σε Ευρ.

χαλκεό-πεζος, -**ον** (πέζα), αυτός που έχει πόδια από χαλκό, σε Ανθ.

χαλκέ-οπλος, -**ον** (όπλον), αυτός που έχει όπλα ή οπλισμό από χαλκό, σε Ευρ.

χάλκεος, -**έα**, Ἰων. -**έη**, -**εον**, επίσης **χάλκειος**, -**ον**, Δωρ. **χάλκιος**, Αττ.

χαλκούς, -**ῆ**, -**οῦν** (**χαλκός**)· **I. 1. α)** αυτός που είναι φτιαγμένος από χαλκό ή ορείχαλκο, χάλκινος, Λατ. *aeneus, aheneus*, σε Όμηρ. κ.λπ.· *χάλκεος Ζεύς*, χάλκινο άγαλμα του Δία, σε Ηρόδ.· *ή χαλκή Άθηνά*, σε Δημ.· *χάλκεον ιστάναί τινά* (βλ. **ΐστημι** Α. III)· **β)** *χάλκεος άγών*, άγώνας για έπαθλο από χαλκό, σε Πίνδ. **2.** μεταφ., χάλκινος, δηλ. σκληρός, δυνατός, *χάλκεον ἦτορ*, καρδιά από χαλκό, σε Ομήρ. Ιλ.· *χ. αύδά*, σε Πίνδ. **II.** ως ουσ., βλ. **γαλκούς**.

χαλκεο-τευχής, -**ές** (τεῦχος), οπλισμένος με χάλκινα όπλα, σε Ευρ.

χαλκεό-φωνος, -**ον** (φωνή), αυτός που έχει φωνή από χαλκό, δηλ. δυνατή και καθαρή, σε Ομήρ. Ιλ., σε Ησίοδ.

χάλκευμα, -**ατος**, **τό** (**χαλκεύω**), οτιδήποτε φτιαγμένο από χαλκό, π.χ. πέλεκυς ή ξίφος, σε Αισχύλ.

χαλκεύς, -**έως**, **ό**, πληθ. *χαλκεῖς*, Αττ. -*ῆς*, Επικ. -*ῆες*, αιτ. *χαλκέας*· **1.** αυτός που εργάζεται με χαλκό, χαλκουργός, αντίθ. προς το *τέκτων* (ξυλουργός), σε Ομήρ. Ιλ. **2.** γενικά, αυτός που εργάζεται με μέταλλα, μεταλλουργός, σε Ομήρ. Οδ., Ηρόδ. κ.λπ.

χαλκευτής, -**οῦ**, **ό**, = *χαλκεύς*, σε Ανθ.

χαλκευτικός, -**ή**, -**όν** (**χαλκεύς**)· **I.** αυτός που ανήκει ή ταιριάζει στη δουλειά του μεταλλουργού, σε Ξεν. **II.** λέγεται για ανθρώπους, αυτός που έχει ικανότητα στην κατεργασία μετάλλων, σε Ξεν.· *ή χαλκευτική* (ενν. *τέχνη*), η τέχνη ή το επάγγελμα του μεταλλουργού, στον ίδ.

χαλκευτός, -**ή**, -**όν**, ρημ. επίθ., αυτός που φτιάχτηκε από μέταλλο, κατεργασμένος, σε Ανθ.

χαλκεύω, μέλ. -*σω* (*χαλκός*)· **I.** κατασκευάζω από χαλκό ή (γενικά) από μέταλλο, σφυρηλατώ, σε Ομήρ. Ιλ., Σοφ. κ.λπ. — Μέσ., σφυρηλατώ για τον εαυτό μου, σε Θεόγν., Αριστοφ. — Παθ., είμαι κατεργασμένος ή σφυρηλατημένος, διαπλάθομαι, σε Αριστοφ. **II.** απόλ., είμαι σιδηρουργός, εργάζομαι ως σιδηρουργός, χειρίζομαι τη σφύρα, σε Αριστοφ., Θουκ.· *τό χαλκεύειν*, η τέχνη του σιδηρουργού, σε Ξεν.

χαλκεών, -**ώνος**, **ό**, Επικ. αντί *χαλκεῖον*, σιδηρουργείο, μεταλλουργείο, σε Ομήρ. Οδ.

χαλκηδών, -**όνος**, **ή**, πολύτιμος λίθος, σε Κ.Δ. (άγν. προέλ.).

χαλκήϊον, **χαλκήϊος**, βλ. **γαλκεῖον**, **χάλκειος**.

χαλκ-ήλᾶτος, -ον (ἐλαύνω), αυτός που φτιάχτηκε από σφυρηλατημένο χαλκό, σε Αισχύλ., Ευρ.

χαλ-κῆρης, -ες, γεν. -εος (ἀραρίσκω), κατασκευασμένος από χαλκό, σφυρηλατημένος με χαλκό, λέγεται για όπλα, σε Ομήρ. Ιλ.

Χαλκίδεις, οί, βλ. [Χαλκίς](#).

Χαλκιδικός, -ή, -όν, αυτός που προέρχεται από τη Χαλκίδα, σε Ηρόδ., Αριστοφ.

χαλκί-οικος[ῖ], -ον, αυτός που κατοικεί σε σπίτι από χαλκό, επιθ. για την Αθηνά στη Σπάρτη, από το χάλκινο ιερό όπου βρίσκεται το άγαλμά της, σε Ευρ., Θουκ.

χαλκίον, τό, 1. αγγείο από χαλκό, βαρέλι, λέβητας, χύτρα, δοχείο, σε Αριστοφ., Ξεν. **2.** κύμβαλο, σε Θεόκρ. **3.** χάλκινο εισιτήριο που δινόταν στους δικαστές, σε Δημ. **4.** κομμάτι από χάλκινο νόμισμα, σε Αριστοφ.

χαλκίς, -ίδος, ἡ, = κύμινδις, σε Ομήρ. Ιλ.

Χαλκίς, -ίδος, ἡ, η Χαλκίδα στην Εύβοια, λέγεται ότι έλαβε το όνομά της από τα γειτονικά μεταλλεία χαλκού, σε Ομήρ. Ιλ., Ησίοδ. · οι κάτοικοι λέγονταν **Χαλκιδείς**, Ιων. -έες, αιτ. -έας, σε Ηρόδ., Αριστοφ.

χαλκο-άρης[ᾶ], -ες, γεν. -εος, ποιητ. μορφή του *χαλκ-ήρης*, οπλισμένος με όπλα από χαλκό, σε Πίνδ.

χαλκο-βᾶρής, -ές, γεν. -έος (βάρος), βαρὺς ή φορτωμένος με χαλκό, σε Όμηρ. · επίσης, θηλ. **χαλκοβάρεια** (όπως από το *χαλκόβαρως), στον ίδ.

χαλκο-βᾶτής, -ές, γεν. -έος (βαίνω), αυτός που στέκεται πάνω σε χαλκό, με χάλκινη βάση ή με δάπεδο από χαλκό, *χαλκοβατῆς δᾶ*, λέγεται για το σπίτι του Δία, σε Όμηρ.

χαλκο-βόας, -ου, ὁ, = χαλκεόφωνος, σε Σοφ.

χαλκο-γένειος, -ον (γένειον), το επόμ., σε Ανθ.

χαλκό-γενυς, -υ, αυτός που έχει δόντια από χαλκό, σε Πίνδ.

χαλκο-γλώχης, -ῖνος, ὁ, ἡ, αυτός που έχει αιχμή από χαλκό, σε Ομήρ. Ιλ.

χαλκο-δαϊδάλος, -ον, αυτός που εργάζεται με χαλκό, σε Ανθ.

χαλκο-δάμας[δᾶ], -αντος, ὁ, ἡ, αυτός που δαμάζει, δηλ. ακονίζει χαλκό, σε Πίνδ.

χαλκό-δετος, -ον, αυτός που είναι δεμένος με χαλκό, σε Τραγ.

χαλκο-θώραξ, -ᾶκος, ὁ, ἡ, = χαλκεοθώραξ, σε Σοφ.

χαλκο-κνήμις, -ῖδος, ὁ, ἡ, αυτός που έχει περικνημίδες από χαλκό, σε Ομήρ. Ιλ.

χαλκο-κορυστής, -οῦ, ὁ, αυτός που είναι οπλισμένος ή εξοπλισμένος με χαλκό, σε Ομήρ. Ιλ.

χαλκό-κροτος, -ον, I. αυτός που ηχεί με χαλκό, δηλ. με χάλκινα κύμβαλα, σε Πίνδ. · λέγεται για άλογα, με σπλές από χαλκό, σε Αριστοφ. **II.** *χαλκήλατος*, σε Ευρ.

χαλκο-λίβανον[ῖ], τό, αβέβαιη λέξη, σε Κ.Δ. · πιθ. σημαίνει καθαρός χαλκός.

χαλκο-μίτρας, -α, ὁ, αυτός που έχει μίτρα ή ζώνη από χαλκό, σε Πίνδ.

χαλκό-νωτος, -ον, αυτός που έχει νώτα από χαλκό, σε Ευρ.

χαλκο-πάγῆς, -ές (πήγνυμι), αυτός που είναι φτιαγμένος από χαλκό, σε Ανθ.

χαλκο-πάρης, Δωρ. -πάρῃος, -ον, αυτός που έχει μάγουλα ή πλευρές από χαλκό, λέγεται για περικεφαλαίες, σε Όμηρ. · λέγεται για ακόντιο, σε Πίνδ.

χαλκό-πεδος, -ον (πέδον), αυτός που έχει δάπεδο από χαλκό, σε Πίνδ.

χαλκό-πλευρος, -ον (πλευρά), αυτός που έχει πλευρές από χαλκό, *τύπωμα χαλκόπλευρον*, λέγεται για τεφροδόχο κάλπη, σε Σοφ.

χαλκο-πληθής, -ές, γεν. -έος, αυτός που είναι ολόκληρος εξοπλισμένος με χαλκό, σε Ευρ.

χαλκό-πληκτος, Δωρ. -πλακτος, -ον (πλήσσω), αυτός που χτυπά με χάλκινη αιχμή, *χαλκήλατος*, σε Σοφ.

χαλκό-πους, -ποδος, ό, ή, λέγεται για άλογα, για να δηλώσει τη σταθερή δύναμη που έχουν οι οπλές τους, αυτός που έχει οπλές από χαλκό, σε Ομήρ. Ιλ.· χ. *Έρινύς*, λέγεται για να δηλώσει την ακαταπόνητη καταδίωξή τους, σε Σοφ.· *χαλκόπους όδός*, απλώς, το κατάφλι από χαλκό, στον ίδ.

χαλκό-πύλος, -ον (πύλη), αυτός που έχει πύλες από χαλκό σε Ηρόδ.· *χαλκόπυλος θεά*, επίθ. για την Αθηνά, σε Ευρ.

χαλκο-πώγων, -ωνος, ό, Λατ. *Ahenobarbus*, σε Πλούτ.

χαλκός, -οῦ, ό, I. χαλκός, Λατ. *aes*, σε Όμηρ. κ.λπ.· χρησιμοποιείται σε αναφορά προς το χρώμα *έρυθρός*, σε Ομήρ. Ιλ.· ο χαλκός ήταν το πρώτο μέταλλο που επεξεργάστηκε, *τοῖς δ' ἦν χάλκεα μὲν τεύχεα, χάλκεοι δέ τε οἴκοι, χαλκῶ δ' ἐργάζοντο, μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος*, σε Ησιόδ.· έπειτα, η λέξη *χαλκός* συνηθιζόταν να χρησιμοποιείται για κάθε μέταλλο γενικά· και όταν οι άνθρωποι έμαθαν να επεξεργάζονται το σίδηρο, η λέξη *χαλκός* χρησιμοποιήθηκε για το *σίδηρος*, και *χαλκεύς* έφτασε να σημαίνει σιδηρουργός· *χαλκός* επίσης σήμαινε ορείχαλκος (δηλ. μίγμα χαλκού με κασσίτερο), όχι χαλκός (δηλ. μίγμα χαλκού με ψευδάργυρο, το οποίο ήταν μεταγεν. ανακάλυψη), και αυτή ήταν η έννοιά του στην περίπτωση των όπλων· **II. 1.** στιδήποτε κατασκευασμένο από χαλκό ή μέταλλο, όπως κοντάρι, ξίφος, μαχαίρι κ.λπ. σε Ομήρ. Ιλ.· *χαλκὸν ζώννυσθαι*, λέγεται για πολεμιστή ζωσμένο με τον οπλισμό του, στο ίδ. κ.λπ. **2.** λέγεται για σκευή, αγγείο, λέβητας, κάλπη, σε Όμηρ. κ.λπ.· **3.** χρησιμ. για χάλκινο καθρέφτη, σε Ανθ. **4.** χάλκινο νόμισμα, όπως *χαλκοῦς II*, στον ίδ.

χαλκο-στέφανος, -ον, αυτός που είναι στεφανωμένος με χαλκό, *τέμενος*, σε Ανθ.

χαλκό-στομος, -ον (στόμα)· **I.** αυτός που έχει χάλκινο στόμα, *χαλκόστομος κώδων Τυρσηνική*, δηλ. σάλπιγγα, σε Σοφ. **II.** με άκρη ή αιχμή από χαλκό, σε Αισχύλ.

χαλκό-τευκτος, -ον, αυτός που είναι φτιαγμένος από χαλκό, σε Ευρ.

χαλκό-τοξος, -ον (τόξον), αυτός που είναι εξοπλισμένος με χάλκινο τόξο, σε Πίνδ.

χαλκοτορέω, κατεργάζομαι χαλκό ή κατασκευάζω από χαλκό, σε Ανθ.

χαλκό-τορος, -ον (τείρω), αυτός που είναι κατεργασμένος από χαλκό, σε Πίνδ.

χαλκο-τύπος[ῦ], ό (τύπτω)· **I.** αυτός που δουλεύει τον χαλκό, χαλκουργός, σε Ξεν.· σιδηρουργός, σε Δημ. **II.** προπαροξ. ως επίθ., *χαλκότύπος, -ον*, Παθ., χτυπημένος με χαλκό, πληγωμένος με χάλκινα όπλα, σε Ομήρ. Ιλ.

χαλκουργικός, -ή, -όν, αυτός που ανήκει ή αρμόζει στη χαλκουργική εργασία, ή *χαλκουργική* (ενν. *τέχνη*), η τέχνη κατεργασίας χαλκού ή ορείχαλκου, σε Αριστ.

χαλκ-ουργός, -όν, ό (*ἔργω), χαλκουργός, σιδηρουργός, σε Λουκ.

χαλκοῦς, -ῆ, -οῦν, I. Αττ. συνηρ. αντί *χάλκεος*, σε Σοφ. κ.λπ. **II.** ως ουσ.,

χαλκοῦς, ό, χάλκινο νόμισμα, το 1/8 του οβολού, λίγο περισσότερο από το δίλεπτο, σε Δημ. κ.λπ.

χαλκο-φάλαρος[φᾶ], -ον (φάλαρα), αυτός που είναι στολισμένος με χαλκό, σε Αριστοφ.

χαλκόφι, Επικ. γεν. του *χαλκός*.

χαλκο-χάρμης, -ου, ὄ (χάρμη), αυτός που μάχεται με χαλκό, δηλ. με χάλκινα όπλα, σε Πίνδ.

χαλκο-χίτων[ι], -ωνος, ὄ, ἦ, αυτός που φορά χάλκινο χιτώνα, σε Ομήρ. Ιλ.

χαλκό-χῦτος, -ον, αυτός που είναι χυτός σε χαλκό, σε Ανθ.

χαλκόω, μέλ. -ώσω (χαλκός), κατασκευάζω με χαλκό, σε Ανθ. — Παθ., *χαλκωθείς*, αυτός που είναι ντυμένος με χαλκό, σε Πίνδ.

χάλκωμα, -ατος, τό, οτιδήποτε φτιαγμένο από ορείχαλκο ή χαλκό, χάλκινο αγγείο, σκεύος, όργανο, σε Αριστοφ., Ξεν.· χάλκινο έμβολο πλοίου, σε Πλούτ.

ΧάλυβδικόςῆΧάλυβικός, -ή, -όν, Χαλυβδικός, *Χαλυβδικόν, τό*, ατσάλι (χάλυβας), σε Ευρ.

χάλυβος, ὄ, = *χάλυψ*, σε Αισχύλ., Ευρ.

Χάλυψ[ἄ], -ῦβος, ὄ, Ι. έθνος των Χαλύβων στον Πόντο, φημισμένο για την παρασκευή χάλυβα, σε Ηρόδ. κ.λπ.· *οἱ σιδηροτέκτονες Χάλυβες*, σε Αισχύλ. **ΙΙ**. ως προσηγ., *χάλυψ*, σκληρυμένος σίδηρος, ατσάλι, σε Αισχύλ., Σοφ.

χάμαδῆς[ἄδ], επίρρ. Επικ. αντί *χᾶμᾶζε* (όπως *οἴκαδῆς* αντί *οἴκαδε*), στο έδαφος, πάνω στο έδαφος, σε Ομήρ. Ιλ., Αισχύλ.

χᾶμᾶζε, επίρρ. (*χαμαί*), στο έδαφος, πάνω στο έδαφος, Λατ. *humī*, σε Όμηρ., Ευρ., Αριστοφ.

χᾶμᾶθεν, επίρρ. (*χαμαί*), από το έδαφος, σε Ηρόδ., Αριστοφ.

χαμαί[ἄ], επίρρ.: **Ι**. 1. πάνω στη γη, πάνω στο έδαφος, Λατ. *humī*, σε Όμηρ., Ηρόδ., Αττ. 2. μεταφ., *χαμαί καλύπτειν*, θάβω κάτω από τη γη, σε Πίνδ.· *χαμαί ἔρχεσθαι*, είμαι ταπεινός, μετριόφρων, σε Λουκ. **ΙΙ**. *χαμᾶζε, χαμάδῆς*, σε Ομήρ. Ιλ., Ευρ.

χᾶμαι-γενής, -ές, γεν. -έος (γίγνομαι), αυτός που έχει γεννηθεί στη γη, σε Ησίοδ., Πίνδ.

χᾶμαι-εῦνης, -ου, ὄ (εῦνή), αυτός που ξαπλώνει, κοιμάται στο έδαφος, σε Ομήρ. Ιλ.· θηλ., *χᾶμαῖ-ευνάς, -άδος*, σε Ομήρ. Οδ.

χᾶμαί-ζηλος, -ον, Ι. αυτός που αγαπά το έδαφος, που αναπτύσσεται χαμηλά, νάνος, *χαμαίζηλα φυτά*, σε Αριστ.· *χαμαίζηλος* (ενν. *δίφρος*), ὄ, χαμηλό κάθισμα, σκαμνί, σε Πλάτ. **ΙΙ**. μεταφ., λέγεται για χαμηλό επίπεδο, σε Λουκ.

χᾶμαικοιτέω, μέλ. -ήσω, κοιτάζω στο έδαφος, σε Λουκ.

χᾶμαι-κοίτης, -ου, ὄ (κοίτη), = *χαμαιεῦνης*, σε Σοφ.

χᾶμαι-λεχής, -ές, γεν. -έος (λέχος), = *χαμαιεῦνης*, σε Ανθ.

χᾶμαι-λέων, -οντος, ὄ, χαμαιλέον, είδος σαύρας γνωστή για την αλλαγή του χρώματός της, σε Αριστ., Πλούτ.

χᾶμαι-πετής, -ές (πίπτω)· Ι. 1. αυτός που πέφτει στο έδαφος, σε Ευρ.·

χαμαιπετής φόνος, αίμα που έχει πέσει στο έδαφος, στον ίδ.· *χαμαιπετεῖς*

ἔκεισθε, ήσαστε ξαπλωμένοι κατάχαμα, σε Αισχύλ. 2. ξαπλωμένος στο

έδαφος, σε Πλάτ. 3. πάνω στο έδαφος, *εῦνή*, σε Ευρ. 4. επίρρ., *χαμαιπετῶς*,

κατά μήκος του έδαφους, όπως το πέταγμα της χήνας, σε Λουκ. **ΙΙ**. μεταφ.,

αυτός που πέφτει στο έδαφος, δηλ. ατελέσφορος, μάταιος, σε Πίνδ. 2.

ταπεινός, χαμηλός, λέγεται για το ύφος, σε Λουκ.

χᾶμαιτυπεῖον, τό, πορνείο, σε Λουκ.

χᾶμαι-τύπη[ῦ], ἦ (τύπτω), πόρνη.

χᾶμ-ερπής, -ές, γεν. -έος (ἔρπω), αυτός που κυλιέται στο έδαφος, ταπεινός, σε Ανθ.

χᾶμ-εῦνη, ἦ, κρεβάτι πάνω στο έδαφος, στρωμένο καταγής, σε Αισχύλ., Ευρ.· γενικά, κρεβάτι, σε Αριστοφ.

χᾶμεῦνιον, τό, υποκορ. αντί *χαμεῦνη*, σε Πλάτ.

χᾶμευνίς, -ίδος, ἦ, = το προηγ., σε Θεόκρ.

χαμηλός, -ή, -όν (χαμαί)· **1.** αυτός που βρίσκεται πάνω στο έδαφος, αυτός που έρπεται, σε Ανθ., λέγεται για οπλές αλόγου, σε Ξεν. **2.** μικρός, μηδαμινός, σε Ανθ.: *χαμηλὰ πνέων*, κάποιος με φτωχό πνεύμα, σε Πίνδ.

χᾶμῖν, Δωρ. κράση αντί *καὶ ἡμῖν*.

χᾶμόθεν, επίρρ. *χαμᾶθεν*, σε Ξεν.

χάμψαι, οἱ, αιγυπτ. όνομα για το *κροκόδειλοι*, σε Ηρόδ.

χάν[ᾶ], ἦ, Δωρ. αντί *χῆν*, *χῆνα*.

χᾶν, κράση αντί *καὶ ᾶ ᾶν*.

Χαναναῖος, -α, -ον, κάτοικος της Χαναάν ή (πιο σωστά) Χαναανίτης, σε Κ.Δ.

χᾶνας, Δωρ. αντί *χῆνας*, αιτ. πληθ. του *χῆν*.

χανδάνω ($\sqrt{\chi\alpha\delta}$), μέλ. *χεισομαι*, αόρ. β' *ἔχαδον*, Επικ. *χάδον*, απαρ. *χαδέειν*, παρακ. με σημασία ενεστ. *κέχανδα*· γ' ενικ. υπερσ. *κεχάνδει*· **I.** παίρνω, κρατώ, περιλαμβάνω, περιέχω, *λέβης τέσσαρα μέτρα κεχανδώς*, δοχείο που περιέχει τέσσερις μονάδες, σε Ομήρ. Ιλ.: *οὐκ ἔδυνῆσατο πάσας αἰγιαλὸς νῆας χαδέειν*, η παραλία δεν μπορούσε να χωρέσει όλα τα καράβια, σε Ομήρ. Ιλ.: *Ἥρῃδ' οὐκ ἔχαδε στήθος χόλον*, το στήθος της Ἥρας δεν μπορούσε να χωρέσει την οργή της, σε Ομήρ. Ιλ.: *ὡς οἱ χεῖρες ἐχάνδανον*, όσο τα χέρια του μπορούσαν να κρατήσουν, σε Ομήρ. Οδ. **II.** μεταφ., είμαι ικανός, *ἦϋσεν ὄσον κεφαλή χάδε*, σε Ομήρ. Ιλ.: *κεκραζόμεσθᾶ γ' ὀπόσον ἢ φάρυγξ, ἂν χανδάνῃ*, σε Αριστοφ.

χανδόν, επίρρ., με το στόμα ορθάνοιχτο, απλήστως, σε Ομήρ. Οδ., Λουκ.

χᾶνεῖν, απαρ. αορ. β' του *χάσκω*· **χάνοι**, γ' ενικ. ευκτ.

χᾶος[ᾶ], -εος, Αττ. -ους, **τό**, **1.** χάος, η πρώτη κατάσταση του κόσμου, σε Ησίοδ. κ.λπ. **2.** άπειρο διάστημα, ατμόσφαιρα, σε Αριστοφ. **3.** άβυσσος, άπειρο σκοτάδι, σε Ανθ.

χᾶός, -όν, βλ. [χάϊος](#).

χᾶρά, ἦ (χαίρω) **I.** χαρά, ευφροσύνη, σε Τραγ. κ.λπ.· αλλά με γεν. πράγμ., χαίρομαι με κάτι ή για κάτι, σε Ευρ.: *κέρτομος θεοῦ χᾶρά*, κάποια χαρά στάλθηκε από έναν θεό για να εξαπατήσει την καρδιά μου, σε Αισχύλ.: ομοίως, *χαρᾶς ὑπο*, στον ίδ.: *σὺν χαρᾶ*, σε Σοφ. **II.** χαρά, λέγεται για ανθρώπους, σε Κ.Δ.

χάραγμα, -ατος, τό (χαράσσω), κάθε σημάδι χαραγμένο ή τυπωμένο, *χάραγμα ἐχίδνης*, σημάδι από φίδι, δηλ. το δάγκωμά του, σε Σοφ.: *τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου*, το σημάδι του θηρίου, σε Κ.Δ.: *χάραγμα τέχνης*, εγγάρακτο έργο, σε Κ.Δ.: *τὸ χάραγμα τοῦ νομίσματος*, αποτύπωση πάνω σε νόμισμα, σε Πλούτ.: απόλ., επιγραφή, σε Ανθ.

χᾶράδρα, Ιων. **χαράδρη, ἦ (χαράσσω)**· **I.** νερό που κατεβαίνει από βουνό, χείμαρρος, που ανοίγει στον εαυτό του (χαράσσει) ένα δρόμο κάθετο στην πλευρά του βουνού, σε Ομήρ. Ιλ.: από όπου, δυνατή, τραχεία φωνή παραβάλλεται με το *φωνὴ χαράδρας*, σε Αριστοφ. **II. 1.** κοίτη χείμαρρου, χαράδρα, λαγκαδιά, σε Ομήρ. Ιλ. κ.λπ. **2.** οχετός που μεταφέρει νερό βροχής από τον δρόμο, σε Δημ.

χαραδραία, -ης, ἦ, = *χαράδρα*, σε Ανθ.

χᾶραδριός, ὁ, κιτρινωπό πτηνό που κατοικεί σε χαράδρες (*χαράδραι*), πιθ. πτηνό με μακρύ ράμφος, σε Αριστοφ.: *χαραδριοῦ βίον ζῆν*, λέγεται για άνθρωπο αδηφάγο, σε Πλάτ.

χᾶραδρόομαι, παρακ. *κεχαράδρωμαι*, αόρ. α' *ἐχαραδρώθην* (*χαράδρα*) — Παθ., κοιλιόνομαι από χείμαρρους που έρχονται από τα βουνά, τέμνομαι από χαράδρες, σε Ηρόδ.

χᾶρᾰκο-ποιία, ἡ, κατασκευὴ χαρακώματος, σε Πολύβ.

χᾶρᾰκόω, μέλ. -ώσω, φράσσω με πασσάλους, οχυρώνω, σε Αισχίν., Πλούτ.

χᾶρακτήρ, -ἦρος, ὁ (χαράσσω)· **1.** σημάδι χαραγμένο ἢ αποτυπωμένο, αποτύπωμα ἢ στάμπα σε νομίσματα καὶ σφραγίδες, σε Ευρ.· *εὐδοξίας χαρακτῆρα τοῖς ἔργοις ἐπέβαλεν*, τους σφράγισε με καλὴ φήμη, τοποθέτησε σφραγίδα καλῆς φήμης πάνω τους, σε Ισοκρ. **2.** μεταφ., σημάδι αποτυπωμένο σε ἄνθρωπο ἢ πράγμα, διακριτικὸ σημάδι, χαρακτηριστικὸ, χαρακτήρας, *χαρακτήρ γλώσσης*, λέγεται για συγκεκριμένη γλώσσα ἢ διάλεκτο, σε Ηρόδ.· λέγεται για ἄνθρωπους, ὁ *χαρακτήρ τοῦ προσώπου*, στον ἰδ.· *ἀνδρῶν οὐδεὶς χαρακτήρ ἐμπέφυκε σώματι*, σε Ευρ.· *φανερὸς χαρακτήρ ἀρετᾶς*, στον ἰδ.

χᾶρακτός, -ῆ, -όν, ρημ. ἐπίθ. του χαράσσω, οδοντωτός, ὅπως πριόνι ἢ λίμα, σε Ανθ.

χᾶράκωμα, -ατος, τό (χαρακόω)· **I.** τόπος περιφραγμένος ολόγυρα, οχυρωμένο στρατόπεδο, σε Ξεν., Πλούτ. **II.** φράγμα, οχύρωμα, Λατ. vallum, σε Ξεν., Δημ.

χᾶράκωσις, ἡ, οχύρωμα σε Λυκούργ., Πλούτ.

χάραξ[χᾶ], -ᾰκος, ὁ, ἐπίσης ἡ (χᾶράσσω), μυτερό παλούκι, ἰδίως, **I.** ράβδος για κλήματα ἢ πάσσαλος, σε Αριστοφ., Θουκ. **II.** **1.** παλούκι που χρησιμοποιεῖται για οχύρωμα, σε Αριστοφ., Δημ. **2.** περιληπτικῶς, = *χαράκωμα*, II, σε Δημ., Πολύβ.

χᾶράσσω, Αττ. -ττω (√ΧΑΡΑΚ), μέλ. -ζω, **I.** **1.** κάνω κάτι οξύ ἢ μυτερό, οξύνω, ακονίζω, σε Ησιόδ. **2.** χαράσσω με λίμα ἢ με δόντια, ὅπως το πριόνι, σε Αριστ. — Παθ., *σκύταλον κεχ. ὄζοις*, πράγμα ἀνώμαλο ἢ τραχὺ με ἐξογκώματα, σε Θεόκρ.· μεταφ., (*ὄμμα*) *ἠλεμάτοις ἀκτῖσι χαράσσεται*, ἀστράφτει ἀπατηλά, λέγεται για τὸ ἀποτέλεσμα ἀπὸ τὴ βαφὴ των βλεφάρων, σε Ανθ. **3.** μεταφ., σε Παθ., *κεχαραγμένος τινί*, οργισμένος ἐναντίον κάποιου, σε Ηρόδ.· *κείνῳ τόδε μὴ χαράσσου*, μὴ θυμώνεις μαζί του για ἐκεῖνο, σε Ευρ. **II.** χωρίζω σε αὐλάκια, κόβω, διασχίζω, σε Πίνδ. — Παθ., *κέκοπται καὶ χαράσσεται πέδον*, σε Αισχύλ. **III.** χαράσσω, ἐπιγράφω, σε Θεόκρ., Ανθ.

χᾶρήναι, ἀπαρ. Παθ. ἀορ. β' του χαίρω.

χᾶρῖ-δότης, -ου, ὁ, = τὸ ἐπόμεν., λέγεται για τὸν Βάκχο, σε Πλούτ.

χᾶρῖ-δώτης, -ου, ὁ, αὐτὸς που δίνει χαρά, σε Όμηρ. Ὑμν.

χᾶρίεις, **χαρίεσσα**, **χαρίεν** (ὄχι *χάριεν*, βλ. κατωτ. IV)· γεν. *χαρίεντος*, δοτ. -εντι (*χάρις*)· **I.** **1.** χαρούμενος, ὁμορφος, ἀγαπητός, σε Όμηρ. **II.** σε Αττ., χαρούμενος, ἐξυπνος, μορφωμένος, *οἱ χαρίεντες*, ἄνθρωποι του γούστου καὶ τῆς ευγένειας, ἄνθρωποι των γραμμάτων, σε Ισοκρ., Πλάτ. **2.** ὁμοίως λέγεται για πράγματα, χαριτωμένο, ἐξυπνο, ὁμορφο, κομψό, σε Αριστοφ., Πλάτ.· *ειρων.*, *χαρίεν γάρ, εἰ...*, θα ἦταν ευχάριστο εἴν..., σε Ξεν. **III.** **1.** ἐπίρρ., *χαριέντως*, ευχάριστα, ἐξυπνα, ὁμορφα, κομψά, ευφυώς, σε Πλάτ. **2.** με ευγένεια, ευμενῶς, σε Ισοκρ. **IV.** τὸ οὐδ. ὡς ἐπίρρ., ὅπου χρησιμοποιεῖται ὡς ἐπίρρ. εἶναι προπαροξ., *χάριεν*, σε Αριστοφ., Πλάτ.

χᾶριεντίζομαι, μέλ. Αττ. -ιοῦμαι, ἀποθ., εἶμαι πνευματώδης, ἀστειεύομαι, Λατ. festine loqui, *σπουδῆ χαριεντίζεσθαι*, ἀστειεύομαι συντόμως, σε Πλάτ.

χᾶριεντισμός, ὁ, ἀστεϊσμός, ἀστείο, σε Πλάτ.

χᾶρι-εργός, -όν, αὐτὸς που δουλεῦει με κομψότητα, ἀρτίστας, σε Ανθ.

χᾶρίζομαι, μέλ. -ίσομαι, Αττ. -ιοῦμαι, ἀορ. α' *ἐχαρισάμην* — Παθ., μέλ. *χαρισθήσομαι* καὶ ἀορ. α' *ἐχαρίσθην*, με Παθ. σημασία, παρακ. *κεχάρισμαι*, με Ἐνεργ. καὶ Παθ. σημασία (*χάρις*)· **I.** **1.** λέω ἢ κάνω κάτι ευχάριστο σε κάποιον, υποχρεῶνω, ικανοποιῶ, κάνω τὴ χάρη, δείχνω εὐνοια, Λατ. gratificari, με δοτ. προσ., σε Όμηρ., Ηρόδ., Αττ.· ἀπόλ., κάνω τὸν εαυτό μου

ευάρεστο, ζητώ εύνοια, συγκατανεύω, σε Αισχύλ., Δημ.· με δοτ. του τρόπου, μή μοι ψεύδεσσι χαρίζεο, μη ζητάς την εύνοιά μου με ψέμματα, σε Ομήρ. Οδ.· τῷ αὐτῷ, με το ίδιο τέχνασμα, σε Θουκ. **2.** σε Αττ., χαρίζομαι ή ενδίδω σε επιθυμία ή πάθος, όπως Λατ. indulgere, θυμῶ, σε Σοφ.· γλώσση, σε Ευρ. κ.λπ. **3.** υποχωρώ στις απαιτήσεις του συνομιλητή μου, δηλ. του παρέχω κάθε ευκολία, σε Πλάτ. **II. 1.** με αιτ. πράγμ., προσφέρω με προθυμία, δίνω γενναιόδωρα, προσφέρω με χαρά, σε Όμηρ., Ηρόδ., Αττ. **2.** με γεν. διαιρ., προσφέρω με χαρά μέρος από κάποιο πράγμα, χαρίζομαι άλλοτριων, σε Ομήρ. Οδ.· χαριζομένη παρεόντων, παρέχοντας με χαρά από τα υπάρχοντα πράγματα, στο ίδ. **3.** με αιτ. προσ., παραδίδω σα χάρη, δηλ. όχι ακολουθώντας νόμιμη διαδικασία, σε Κ.Δ., Πλούτ. **4.** συγχωρώ, Λατ. condonare, σε Κ.Δ. **III.** Παθ., είμαι ευχάριστος, είμαι αγαπητός, τοῖσι Εὐβοέεσσι ἐκεχάριστο, έγινε προς ευχαρίστηση των Ευβοέων, σε Ηρόδ.· ταῦταμὲν οὖν μνήμη κεχαρίσθω, σε Πλάτ.· επίρρ., κεχαρισμένως, σε Αριστοφ.

χάριν, βλ. [χάρις](#), VI. 1.

χᾶριξῆ, Δωρ. αντί χαρίσει, β' ενικ. μέλ. του χαρίζομαι.

χάρις, [ᾶ], ή, γεν. χάριτος, αιτ. χάριν και χάριτα, πληθ. χάριτες, δοτ. χάρισι, ποιητ. χάρισι ή χαρίτεσι (χαίρω)·

A. χαρά, Λατ. gratia· **I.** εξωτερική γοητεία ή χάρη (όπως λέμε καλή ή κακή εμφάνιση), γοητεία, θέλητρο, σε Όμηρ. κ.λπ.· τῷγε χάριν κατεχεύατ' Αθήνη, η Αθηνά τον έλουσε με χάρη, σε Ομήρ. Οδ.· λέγεται για ανθρώπους, σε πληθ., χάρες, θέλητρα, στο ίδ. κ.λπ.· σπανιότερα χρησιμ. για πράγματα, ἔργοισι χάριν και κῦδος ὀπάζειν, σε Ομήρ. Οδ.· ή τῶν λόγων χάρις, σε Δημ. **II.** χαρά ή χάρη που νιώθεται, είτε από την πλευρά αυτού που ενεργεί είτε του αποδέκτη· **1.** χαρά από την πλευρά αυτού που ενεργεί, καλοσύνη, ευγένεια, καλή θέληση, τινός, για ή προς κάποιον, σε Ησιόδ., Θουκ. κ.λπ. **2.** από την πλευρά του αποδέκτη, η έννοια της χάρης που λαμβάνεται, ευγνωμοσύνη, εκτίμηση, ευχαρίστηση, σε Ομήρ. Ιλ.· τινός, λέγεται για κάτι, οὐδέ τις ἔστι χάρις μετόπισθ' εὐεργέων, σε Ομήρ. Οδ.· με απαρ., οὐ τις χάρις ἦεν μάρνασθαι, καμία αγνωμοσύνη δεν υπάρχει για τους μαχόμενους, σε Ομήρ. Ιλ.· χάριν εἶδέναι τινί, γνωρίζω την έννοια της ευχαρίστησης, νιώθω ευγνώμων, σε Ομήρ. Ιλ., Ηρόδ., Αττ.· χάριν ἔχειν τινί τινος, νιώθω ευγνωμοσύνη για κάποιον σχετικά με κάτι, σε Ηρόδ., Αττ.· χάριν ὀφείλειν, χρωστώ ευγνωμοσύνη, είμαι υποχρεωμένος σε Σοφ.· χάριν κατατίθεσθαί τινι, ευεργετώ και κερδίζω μεγάλο μέρος από την ευγνωμοσύνη του, δηλ. κερδίζω τις ευχαριστίες κάποιου, σε Ηρόδ., χάριν λαμβάνειν τινός, απολαμβάνω τις ευχαριστίες κάποιου, σε Σοφ.· ομοίως, κτᾶσθαι χάριν, στον ίδ.· χάριν κομίσασθαι, σε Θουκ. **3.** χάρη, εύνοια, ως αντίθ. στη βία, χάριτι πλεῖον ἢ φόβῳ, σε Θουκ. **III.** χάρη που προσφέρεται ή επιστρέφεται, εύνοια, ευγένεια, δώρο, χάριν φέρειν τινί, κάνω τη χάρη σε κάποιον, παρακαλώ κάποιον, κάνω κάτι για να υποχρεώσω κάποιον, σε Όμηρ.· χάριν θέσθαι τινί, σε Ηρόδ., Αττ.· ομοίως, χάριν ὑπουργεῖν τινι, σε Αισχύλ.· παρασχεῖν, σε Σοφ.· νέμειν, στον ίδ.· δοῦναι, σε Αισχύλ.· χάριν τίνειν, ανταποδίδω μια χάρη, στον ίδ.· ἀντιδίδοναι, σε Θουκ.· ἀποδιδόναι, σε Πλάτ.· χάριν ἀποστερεῖν, δεν ανταποδίδω τη χάρη που έχω λάβει, σε Πλάτ. **IV.** ευχαρίστηση, ευαρέσκεια, τινός, σε ή από κάτι, σε Πίνδ., Ευρ. κ.λπ. **V.** δαιμόνων χάρις, καθήκον που οφείλεται σε αυτούς, η λατρεία τους, σε Αισχύλ.· ομοίως, ὄρκωνχάρις, σε Ευρ.· εὐκταία χάρις, ευχαριστήρια προσφορά με αφιέρωμα, σε Αισχύλ. **VI.** Ειδικότερες χρήσεις: **1.** αιτ. ενικ. ως επίρρ., χάριν τινός, για χάρη κάποιου, για την ευχαρίστησή του, για το καλό του, χάριν Έκτορος, σε Ομήρ. Ιλ.· γλώσσης χάριν, για να έχει

κάποιος την ευχαρίστηση της ομιλίας, δηλ. για το καλό της ομιλίας, σε Ησίοδ.: *έπειτα περισσότερο ως πρόθ., Λατ. gratiâ, causâ, εξαιτίας, τοῦ χάριν;* για ποιό λόγο; σε Αριστοφ.: *ομοίως, ἐμὴν χάριν, σὴν χάριν,* για τη δική μου, δική σου ευχαρίστηση ή το καλό, Λατ. mea, tua gratia, σε Αισχύλ., Ευρ.: *επίσης, χάριν τινός, όσον αφορά σε: ἔπους σμικροῦ χάριν,* σε Σοφ. **2.** με πρόθ., *εἰς χάριν τινός, κάνω σε κάποιον χάρη, σε Θουκ.: οὐδὲν εἰς χάριν πράσσειν,* σε Σοφ.: *πρὸς χάριν πράσσειν τι, σε Σοφ.: πρὸς χάριν λέγειν,* σε Ευρ. κ.λπ.: *πρὸς χάριν βορᾶς,* για το καλό του φαγητού μου, για την ευχαρίστηση της απόλαυσης από αυτό, σε Σοφ.: *πρὸς χάριν,* μόνο του, ως χάρη, ως ευεργεσία, σε Σοφ.: *ἐνχάριτι,* για την ευχαρίστηση κάποιου, για την ικανοποίησή του, *ἐν χάριτι δίδοναι ή ποιεῖν τινί τι,* σε Ξεν., Πλάτ.: *διὰ χαρίτων εἶναι ή γίνεσθαι τινι, έχω σχέσεις φιλίας ή αμοιβαίας εύνοιας με κάποιον,* σε Ξεν. **B. 1.Χάρις,** ή, ως μυθολογικό κύριο όνομα, **Χάρις,** σύζυγος του Ηφαίστου, σε Ομήρ. Ιλ. **2.** συνήθως σε πληθ., *Χάριτες, αί,* οι Χάριτες ή Χάριτες, Λατ. Gratiae, που κατέχουν κάθε χάρη, και παρέχουν τη χάρη της νίκης στους αγώνες, σε Πίνδ.: σε Όμηρ. ο αριθμός τους είναι άοριστος: ο Ησίοδ. περιορίζει αρχικά τον αριθμό τους σε τρεις, Αγλαΐα, Ευφροσύνη, Θάλεια.

χάρισμα, -ατος, τό (χαρίζομαι), δωρεά, χάρη, δώρο της χάρης του Θεού, σε Κ.Δ.

χαρίσσασθαι, Επικ. απαρ. αορ. α' του *χαρίζομαι.*

χαριστέον, ρημ. επίθ. του *χαρίζομαι*. **I.** κάποιος που πρέπει να χαριστεί, *τινί,* σε Πλάτ. **II.** αυτός που πρέπει να χαριστεί, σε Αριστ.

χᾶριστήριος, -ον, I. αυτός που ανήκει ή αρμόζει σε έκφραση ευχαριστίας, σε Πλούτ. **II.** ως ουσ., *χαριστήριον, τό,* ευχαριστία: σε πληθ., *χαριστήρια, τά,* ευχαριστίες, σε Ξεν.

χαριτία, ή, χαριεντισμός, αστείο, σε Ξεν.

χᾶριτο-βλέφαρος, -ον (βλέφαρον), με βλέφαρα ή μάτια όπως οι Χάριτες, σε Ανθ.

χᾶριτο-γλωσσέω, Αττ. **-ττέω(γλῶσσα),** μιλώ για να ευχαριστήσω, κολακεύω με τη γλώσσα, σε Αισχύλ.

χαριτώ, μέλ. *-ώσω (χάρις),* δείχνω χάρη, ευγνωμοσύνη σε κάποιον, *τινά,* σε Κ.Δ. — Παθ., έχω λάβει χάρη, έχω ωφεληθεί υπερβολικά, σε Κ.Δ.

χαριτ-ώπης, -ου, ό, θηλ. *χαριτωπις, -ιδος (ᾠψ),* ευχάριστος στην όψη, χαριτωμένος, σε Ανθ.

χάρμα, -ατος, τό (χαίρω). **I. 1.** με συγκεκριμένη σημασία, πηγή χαράς, χαρά, ευφροσύνη, *τινί,* για κάποιον, σε Ομήρ. Ιλ.: *επίσης, χάρμα τινός, χαρά κάποιου,* σε Ευρ.: *συχνά σε πληθ., χαρές, ευφροσύνες,* σε Ομήρ. Οδ. κ.λπ. **2.** πηγή κακεντρέχειας, σε Ομήρ. Ιλ.: *χάρματα ἐχθροῖς,* σε Αισχύλ. **II.** χαρά, ευφροσύνη, σε Ομήρ. Οδ., Ησίοδ.

χάρμη, ή (χαίρω), χαρά μάχης, έντονη επιθυμία μάχης, σε Όμηρ.: *απ' όπου, σε μάχη,* σε Ομήρ. Ιλ.

χαρμονή, ή, I. = *χάρμα* I, χαρά, σε Ευρ.: σε πληθ., χαρές, τέρψεις, σε Ευρ.: **II.** = *χάρμα* II, χαρά, ευφροσύνη, σε Σοφ., Ξεν.

χαρμόσυνος, -η, -ον (χαίρω), χαρωπός, χαρούμενος, *χαρμόσυνα ποιεῖν,* δημιουργώ χαρούμενα πράγματα, σε Ηρόδ.

χαρμό-φρων, -ονος, ό, ή (φρήν), αυτός που έχει χαρούμενη καρδιά ή καρδιά περιχαρή, σε Ομηρ. Ύμν.

χᾶρ-οπός, -ή, -όν (χαρά, ᾠψ). **1.** αυτός που έχει χαρούμενα μάτια, λαμπερά μάτια, *χαροποι λέοντες,* σε Ομήρ. Οδ., Ησίοδ.: *θῆρες,* σε Σοφ.: *έπειτα, ανοιχτό μπλε ή γκρίζο χρώμα, ὄμματά μοι γλαυκάς χαροπώτερα πολλὸν Ἀθάνας,* σε

Θεόκρ.· επίσης στους Γερμανούς, βλ. [χαροπότης](#). **2.** λέγεται για τα μάτια των νέων, που ακτινοβολούν από χαρά, χαρούμενος, ευχάριστος, σε Θεόκρ., Ανθ. **χᾶροπότης, -ητος, ἦ,** φωτεινότητα των ματιών, φωτεινό μπλε χρώμα, σε Πλούτ.

χαρτάριον, τό, υποκορ. του *χάρτης*, σε Ανθ.

χάρτηή, = το επόμ., φύλλο χαρτιού, με το οποίο οι Στωϊκοί παρέβαλλαν την ψυχή κατά τη γέννηση, (αμφιβ. προέλ.), σε Πλούτ.

χάρτης, -ου, ό, Λατ. charta, φύλλο χαρτιού, κατασκευασμένο από χωριστά στρώματα παπύρου, σε Ανθ.

χαρτός, -ή, -όν, ρημ. επίθ. του *χαίρω*. **1.** αυτός που προξενεί χαρά, δημιουργεί ευφροσύνη, καλοσωρίζει, Λατ. gratus, σε Σοφ., Πλάτ.· *χαρτά, χαρές*, σε Ευρ.· *τὸ χαρτόν*, σε Πλούτ. **2.** λέγεται για ανθρώπους, *εἰ χαρτός ἀνέλθοι*, σε Ανθ.

Χάρυβδις[ᾶ], -εως, Ιων. -ιος, ἦ, Χάρυβδις, **1.** επικίνδυνη θαλάσσια δίνη στην ακτή της Σικελίας, απέναντι από τον ιταλικό βράχο Σκύλλα, σε Ομήρ. Οδ., Ευρ. κ.λπ. **2.** γενικά, θαλάσσια δίνη, σε Ευρ. **3.** μεταφ., λέγεται για αρπακτικό άνθρωπο, Λατ. barathrum, *Χάρυβδις ἀρπαγῆς*, σε Αριστοφ. (άγν. προέλ.).

χάρων, [ᾶ], -ωνος, ό, ἦ, ποιητ. αντί *χαροπός*, από όπου, ως κύριο όνομα, *Χάρων*, ο πορθμέας της Στύγας, από τα λαμπερά και άγρια μάτια του, σε Ευρ., Αριστοφ.

Χᾶρωνίται, οί, Λατ. Orcini, Συγκλητικοί από τον κάτω κόσμο, καθώς δημιουργήθηκαν δήθεν με τη θέληση του Καίσαρα, σε Πλούτ.

χασκάζω, μέλ. -άσω, θαμιστικό του *χάσκω*, εξακολουθώ να μένω με ανοιχτό το στόμα, σε Αριστοφ.

χάσκω (\sqrt{XA} ή XAN), μεταγεν. ενεστ. **χαίνω**, μέλ. *χᾶνοῦμαι*, αόρ. β' *ἔχᾶνον*, παρακ. *κέχηνα*, υπερσ. *έκεχήνειν*, Δωρ. και αρχ. Αττ. *κεχήνη*. **I. 1.** Λατ. hio, ανοίγω, *χάσκω, τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών*, τότε η γη άνοιξε για μένα, δηλ. για να με καταπιεί, σε Ομήρ. Ιλ.· *πρὸς κῶμα χανών*, λέγεται για κάποιον που πνίγεται, σε Ομήρ. Οδ. **2.** στέκομαι με το στόμα ανοιχτό (σε κωμική εκδοχή), *χάσκοντες κούφαις ἐλπίσι τερπόμεθα*, σε Σόλων· *ὄτε δὴ 'κεχήνη*, όταν καθόμουν με το στόμα ανοιχτό, σε Αριστοφ.· ομοίως, *πρὸς ταῦτα κεχηνώς*, στον ίδ.· *κεχηνότες, χάσκωντες* ανόητα, στον ίδ. **3.** χασμουριέμαι (από πλήξη, ανία, κόπωση), σε Αριστοφ. **II.** σπανιότερα, μιλώ με ανοιχτό το στόμα, αρθρώνω, Λατ. hisco, με αιτ., *τὰ δεινὰ ρήματα χανεῖν*, σε Σοφ.· *τοῦτ' ἐτόλμησεν χανεῖν*, σε Αριστοφ.

χάσμα, -ατος, τό, I. χάσμα κοίλο, ρήγμα, χάραγμα, σε Ηρόδ. κ.λπ.· λέγεται για τον Τάρταρο, σε Ησιόδ., Ευρ., Ηρόδ. **II.** = *χάσμημα*, σε Ευρ. **II.** γενικά, κάθε μεγάλη έκταση, *χάσμα πελάγεος τὸ δὴ Αἰγαῖον καλέεται*, σε Ηρόδ.

χασμάω, I. *χάσκω*, ανοίγω το στόμα πολύ, σε Αριστοφ. **II.** αποθ., **χασμάομαι**, σε Πλάτ.

χασμέομαι = *χασμάομαι*, μτχ. *χασμεύμενος*, σε Θεόκρ.

χάσμη, ἦ (χάσμα), χασμουρητό, σε Πλάτ.

χάσμημα, τό, μεγάλο χασμουρητό, Λατ. rictus, σε Αριστοφ.

χᾶτέω, μόνο σε ενεστ.· **I.** με απαρ., επιθυμώ πολύ να κάνω κάτι, σε Ομήρ. Οδ.· *ἀπόλ., χατέοντί περ ἔμπης*, σε Ομήρ. Ιλ.· *μάλα περ χατέουσα*, σε Ομήρ. Οδ. **II.** με γεν., επιθυμώ, έχω ανάγκη από, σε Ομήρ. Οδ.

χᾶτίζω, I. μόνο σε ενεστ., έχω ανάγκη από, επιθυμώ, με γεν., σε Όμηρ.· *ἀπόλ., οὐδέχατίζων*, δεν έχω ανάγκη (από κάποιο πράγμα), σε Όμηρ.· *χατίζων*, αυτός που βρίσκεται σε ανάγκη, φτωχός άνθρωπος, σε Ησιόδ. **2.** είμαι ενδεής, στερούμαι, είμαι χωρίς κάτι, *χᾶτίζω ἔργοιο*, δηλ. είμαι οκνηρός, στον ίδ. — Μέσ., αποτυγχάνω, σε Αισχύλ.

χαυλι-όδους, -όδοντος, ό, ή, ουδ. -όδουν· **I.** με δόντια που εξέχουν ή χαυλιόδοντες, σε Ησιόδ. **II.** λέγεται για δόντια που εξέχουν, χαυλιόδοντες, *όδόντες χαυλιόδοντες*, λέγεται για δόντια κροκόδειλου, σε Ηρόδ.· επίσης, χωρίς το *όδόντας*, *τετράπουν χαυλιόδοντας φαϊνον*, χρησιμ. για τον ιπποπόταμο, σε Ηρόδ. (άγν. προέλ. του *χαυλι-*).

χαυνο-πολίτης[ι], -ου, ό, πολίτης που εξαπατάται εύκολα, που καταπίνει με ανοιχτό το στόμα όλα όσα του λένε (πρβλ. **Κεϋνηαίοι**), σε Αριστοφ.

χαυνό-πρωκτος, -ον, κίναϊδος, έκλυτος, σε Αριστοφ.

χαῦνος, -η, -ον και -ος, -ον (χαίνω)· **I.** αυτός που χάσκει· απ' όπου, πορώδης, σπογγώδης, χαλαρός, σε Πλάτ. **II.** μεταφ., ανούσιος, άδειος, κενός, σε Σόλωνα, Πίνδ., Αριστοφ.

χαυνότης, -ητος, ή, I. πορώδες, σπογγώδες, σε Ξεν., Πλούτ. **II.** μεταφ., κενή αλαζονεία, σε Πλάτ., Αριστ.

χαυνόω, μέλ. -ήσω, I. κάνω κάτι πορώδες ή χαλαρό. **II.** μεταφ., φουσκώνω, γεμίζω με κούφια έπαρση, σε Ευρ., Πλάτ.

χαύνωμα, -ατος, τό, χαλαρή γη, σε Πλούτ.

χαύνωσις, -εως, ή, χαλάρωση ή πλαδαρότητα· μεταφ., το να γίνεται ένα πράγμα χαλαρό, εξασθένηση της δύναμης και του βάρους του (όπως Λατ. *elevatio*), σε Αριστοφ.

χέε, Επικ. αντί *έχεε*, γ' ενικ. αορ. α' του *χέω*.

χέζητιάω, εφετικό του *χέζω*, σε Αριστοφ.

χέζω (√ΧΕΔ), μέλ. *χεσοῦμαι*, αόρ. α' *έχεσα*, αόρ. β' *έχεσον*, παρακ. *κέχοδα* — Παθ., *κέχεσμαι*· ανακουφίζομαι, κάνω την ανάγκη μου, σε Αριστοφ.· *πέλεθος άρτίως κεχεσμένος*, απλώς, ρίχνω τον κόπρο, σε Αριστοφ.

χειά, Ιων. **χειή, ή,** τρύπα, ιδίως, λέγεται για το φίδι, σε Ομήρ. Ιλ., Πίνδ. (Από *√ΧΑ, χάσκω*).

χειλο-ποτέω, μέλ. -ήσω, πίνω με τα χείλη, ρουφώ, σε Ανθ.

χειλος, -εος, Δωρ. χήλος, Αιολ. χέλλος, τό, γεν. πληθ. *χειλών*, ποιητ. δοτ.

χειλεσσι· **I. 1.** χείλος, Λατ. *labrum*, σε Όμηρ. κ.λπ.· παροιμ., *χείλεισι γελάν*, γελάω με τα χείλη μόνο, χαμογελώ, μειδιά, σε Ομήρ. Ιλ.· *χείλαι μέν τ' έδίην' ύπερώην δ' ούκ έδίηνεν*, έβρεξε τα χείλη, αλλά όχι τον ουρανόσκο, δηλ. ήπια με φειδώ, σε Ομήρ. Ιλ.· *άπό χειλέων*, αντίθ. προς το *άπό καρδιάς*, «με τη βοήθεια των χειλιών», σε Πλούτ. **2.** λέγεται για πουλιά, ράμφορ, μύτη, σε Ευρ. **II.** μεταφ., για πράγματα, άκρη, χείλος κυπέλλου, σε Ομήρ. Οδ., Ηρόδ. κ.λπ.· χρησιμ. για τάφο, σε Ομήρ. Ιλ., Ηρόδ.· λέγεται για ποτάμια, σε Ηρόδ.

χειλώω, μέλ. -ώσω, περιβάλλω με χείλος ή άκρο, σε Ξεν.

χειμα, -ατος, τό, (βλ. **χιών**)· **I. 1.** χειμωνιάτικος καιρός, κρύο, παγετός, Λατ. *hiems*, σε Όμηρ. **2.** χειμώνας, ως εποχή του χρόνου, αντίθ. προς το *θέρος*, σε Ομήρ. Οδ., Αττ.· *χειμα* (αιτ. απόλ.), σε χειμόνα καιρό, σε Ομήρ. Οδ., Ησιόδ.· ομοίως, αιτ. *χειματι*, σε Σοφ. **II.** καταιγίδα, σε Αισχύλ., Ευρ.

χειμάδιον[α], τό, χειμερινό κατάλυμα, μέρος για να περάσει κανείς το χειμόνα, *χειμαδίω χρῆσθαι Αήμνω*, σε Δημ.· συνήθως σε πληθ., *χειμάδια πήγνυσθαι*, κατασκευάζω τη χειμερινή κατοικία μου, σε Πλούτ.

χειμάζω, μέλ. -άσω, **I. 1.** περνώ το χειμόνα, αντίθ. προς το *θερίζω*, σε Αριστοφ., Ξεν. κ.λπ.· λέγεται για στρατεύματα, πηγαίνω σε μέρος για να περάσω το χειμόνα, ξεχειμωνιάζω, Λατ. *hiemare*, σε Ηρόδ., Ξεν. **II.** προξενώ καταιγίδα ή τρικυμία, *Θεοῦ τοιαῦτα χειμάζοντος*, σε Σοφ.· *όταν χειμάζη ό Θεός έν τῇ θαλάσση*, σε Ξεν. **2.** απρόσ., όπως *ύει, νίφει, έχειμάζε ήμέρας τρεΐς* (με σημασία παρατ.), η καταιγίδα εξακολουθούσε για τρεις μέρες, σε Ηρόδ. **III.** με αιτ., ταράζω ή επιφέρω σύγχυση όπως η καταιγίδα, σε Σοφ. — Παθ.,

παρασύρομαι από καταιγίδα, πάσχω εξαιτίας της, σε Θουκ.· χειμασθεῖς ἀνέμῳ, στον ίδ.· μεταφ., κλυδωνίζομαι, ιδίως, λέγεται για πολιτεία που κλονίζεται όπως το πλοίο, σε Ευρ., Αριστοφ.· επίσης λέγεται για μεμονωμένα άτομα, σε Τραγ., Πλάτ.

χειμαίνω, μέλ. -ἄνω (χειμα)· **I.** παρασύρομαι από καταιγίδα — Παθ., παρασύρομαι από καταιγίδα, συνταράσσομαι, λέγεται για πλοίο, σε Ηρόδ.· μεταφ., φόβῳ κεχείμανται φρένες, σε Πίνδ. **II.** αμτβ., είμαι τρικυμώδης, θάλασσα ἄγρια χειμήνασα, σε Ανθ.· απρόσ., χειμαίνοντος, όταν ο καιρός είναι τρικυμώδης, σε Θεόκρ.

χειμάρος, ὁ (χειμα), πάσσαλος στον πυθμένα του πλοίου, ο οποίος τραβιόταν όταν το πλοίο έβγαινε στην ξηρά, για να εκρέει το νερό της βροχής, σε Ησίοδ. **χειμάρ-ροος, -ον**, σε Αττ. συνηρ. **-ρους, -ουν**, και **χειμάρ-ρος, -ον (ρέω)**· **I. 1.** αυτός που ρέει το χειμώνα, μουσκεμένος από το νερό της βροχής και το λιωμένο χιόνι, ποταμὸς χειμάρρος, σε Ομήρ. Ιλ., Ηρόδ.· παρὰ ρείθροισι χειμάρροις, σε Σοφ.· φάραγγες ὕδατι χειμάρρῳ ρέουσαι, σε Ευρ. **II. 1.** ως ουσ. (χωρίς το ποταμὸς), χειμάρρος, σε Ξεν., Δημ. **2.** όπως χαράδρα II. 2., σωλήνας, σε Δημ.

χειμάρ-ρώδης, -ες (εἶδος), αυτός που μοιάζει με χειμάρρο, σε Στράβ.

χειμᾶσία, Ιων. **-ίη, ἡ**, το πέρασμα του χειμώνα, ξεχειμώναισμα, σε Ηρόδ.

χειμ-ασκέω, μέλ. -ήσω, γυμνάζομαι μέσα στο χειμώνα, σε Πολύβ.

χειμερίζω, μέλ. -σω, = χειμάζω I, σε Ηρόδ.

χειμερινός, -ή, -όν (χειμα)· **1.** αυτός που ανήκει ή γίνεται τον χειμώνα, αντίθ. προς το θερινός, χειμερινὰ τροπαί (βλ. [τροπή I](#)), σε Ηρόδ., Θουκ. κ.λπ.· τὴν χειμερινὴν (ενν. ὄρην), κατά τη διάρκεια της εποχής του χειμώνα, σε Ηρόδ. **2.** χειμερινός, σε Θουκ.· βλ. [χειμέριος](#).

χειμέριος, -α, -ον και -ος, -ον (χειμα)· **1.** χειμερινός, θυελλώδης, σε Ομήρ. Ιλ., Ησίοδ., Σοφ.· ὄρη χειμερῆ, η εποχή του χειμώνα ή των καταιγίδων, σε Ομήρ. Οδ., Ησίοδ.· ἡμᾶρ χειμέριον, σε Ομήρ. Ιλ.· οἱ χειμεριώτατοι μῆνες, οι πιο χειμερινοί, οι πιο θυελλώδεις μήνες, σε Ηρόδ.· χειμερία νύξ, θυελλώδης νύχτα (την ώρα του καλοκαιριού), σε Θουκ.· ἀκτὰ χειμερία κυματοπλήξ, ακτή που πλήττεται από θυελλώδη κύματα, σε Σοφ. **2.** μεταφ., χειμερία λύπη, υπερβολική λύπη, σε Σοφ.· χειμέριος, γενικά σημαίνει χειμερινός, θυελλώδης, χειμερινός, αυτός που ανήκει στην εποχή του χειμώνα.

χειμο-φύγέω (φεύγω), αποφεύγω το χειμώνα ή τη χειμερινή εποχή, σε Στράβ.